

Laidiens: **30.12.2015., Nr. 254**

Oficiālās publikācijas Nr.: **2015/254.8**

Ministru kabineta noteikumi Nr. 752

Rīgā 2015. gada 22. decembrī (prot. Nr. 68 46. §)

Kārtība, kādā licencē un reģistrē darbības ar jonizējošā starojuma avotiem

*Izdoti saskaņā ar likuma "Par radiācijas drošību un kodoldrošību"
11. panta otrās daļas 1., 2., 3., 4. un 5. punktu, 11. panta piekto daļu,
12. panta otro daļu, 13. panta astoto daļu, 14. panta pirmo daļu
un 29. panta ceturto daļu*

I. Vispārīgais jautājums

1. Noteikumi nosaka:

1.1. kritērijus, ko ievēro, lai uzsāktu darbības ar jonizējošā starojuma avotiem;

1.2. darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kurām nav nepieciešama licence vai reģistrēšana, jo cilvēku rīcība šīs darbības nespēj ietekmēt vai potenciālā jonizējošā starojuma doza un apstarošanas kaitīgā iedarbība ir tik maza, ka no radiācijas drošības viedokļa to var neņemt vērā;

1.3. darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kurām ir nepieciešama reģistrēšana;

1.4. kārtību, kādā izsniedz, aptur un anulē licenci darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem;

1.5. kārtību, kādā reģistrē un aptur darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, un kārtību, kādā anulē šādu darbību reģistrāciju;

1.6. valsts nodevas apmēru un maksāšanas kārtību;

1.7. kārtību, kādā publiski apspriež valsts nozīmes jonizējošā starojuma objektu izveidošanu vai būtisku pārmaiņu veikšanu tajos;

1.8. veidlapas paraugu pārskatam par darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem, kā arī kārtību, kādā aizpilda un iesniedz pārskatu par darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem;

1.9. minimālās kvalifikācijas prasības darbu vadītājam;

1.10. darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kurām nepieciešama civiltiesiskās atbildības apdrošināšana, un minimālo civiltiesiskās atbildības apdrošinājuma summu.

II. Darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kurām nav nepieciešama licence vai reģistrēšana, un darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kurām ir nepieciešama reģistrēšana

2. Licence vai reģistrēšana darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem (turpmāk – licence vai reģistrēšana) nav nepieciešama, ja jonizējošā starojuma avots ir:

2.1. radioaktīva viela, kas atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:

2.1.1. kopējā radioaktivitāte attiecīgajam radionuklīdam nepārsniedz šo noteikumu 1. pielikumā norādīto lielumu;

2.1.2. īpatnējā radioaktivitāte attiecīgajam radionuklīdam uz masas vienību nepārsniedz šo noteikumu 1. pielikumā norādīto lielumu, un radioaktīvās vielas kopējais daudzums nepārsniedz 1000 kg;

2.2. vizuālā attēla iegūšanai paredzēta katodstaru caurule, kas atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:

2.2.1. katodstaru caurules maksimālā potenciālu starpība nepārsniedz 30 kV, un ekspluatācijas apstākļos, kas atbilst ražotāja nosacījumiem, katodstaru caurules radītā jonizējošā starojuma dozas jauda ir mazāka par 1 μSv stundā 0,1 m attālumā no jebkura sasniedzama aparāta virsmas punkta;

2.2.2. potenciālu starpība ir mazāka par 5 kV;

2.3. elektrisks aparāts (tai skaitā elektronmikroskops), kas atbilst vismaz vienam no šādiem nosacījumiem:

2.3.1. aparāta maksimālā potenciālu starpība nepārsniedz 30 kV, un ekspluatācijas apstākļos, kas atbilst ražotāja nosacījumiem, aparāta radītā jonizējošā starojuma dozas jauda ir mazāka par 1 μSv stundā 0,1 m attālumā no jebkura sasniedzama aparāta virsmas punkta;

2.3.2. potenciālu starpība ir mazāka par 5 kV;

2.4. iekārta vai aparāts, kas satur slēgtu starojuma avotu, un šajā starojuma avotā esošās radioaktīvās vielas kopējā radioaktivitāte, īpatnējā radioaktivitāte vai abi šie radioaktivitātes lielumi attiecīgajam radionuklīdam pārsniedz šo noteikumu 1. pielikumā norādītos lielumus, ja ekspluatācijas apstākļos, kas atbilst ražotāja nosacījumiem, jonizējošā starojuma avota radītā dozas jauda ir mazāka par 1 μSv stundā 0,1 m attālumā no jebkura sasniedzama aparāta virsmas punkta un paredzamā efektīvā starojuma doza iedzīvotājam ir mazāka par 10 μSv gadā;

2.5. dūmu detektori, kuros izmanto amerīcija nuklīdu (^{241}Am), ja kopējā radioaktivitāte vienam detektoram nepārsniedz 74 kBq un to kopējais skaits – 100 vienību;

2.6. torija (^{232}Th) sakausējumi luminiscento lampu elektrodos, gāzu izlādes caurulēs un elektronu kineskopos, kā arī sakarsētu gāzes lampu kvēldiegos, ja attiecīgo izstrādājumu kopējais vienā uzņēmumā glabāšanai paredzēto vienību skaits nepārsniedz 10 000 vienību gadā;

2.7. torijs (^{232}Th) speciālajos sakausējumos aviācijas dzinējos vai ugunsizturīgās laboratorijas ierīcēs, ja to kopējā masa vienā uzņēmumā vai vienā konkrētā vietā nepārsniedz 1 000 kg;

2.8. torijs (^{232}Th) metināšanas elektrodos, ja torija koncentrācija ir mazāka par pieciem procentiem un kopējais vienā uzņēmumā vai vienā konkrētā vietā glabājama vai gada laikā šādu elektrodu izmantotais daudzums nepārsniedz 1 000 kg;

2.9. tritijs (^3H) un kriptoni (^{85}Kr) luminiscentajās un speciālajās lampās, kā arī gāzu izlādes caurulēs, kuru radioaktivitāte vienā izstrādājumā nepārsniedz šo noteikumu 1. pielikumā norādītos lielumus un attiecīgo izstrādājumu kopējais vienā uzņēmumā vienlaikus glabājamo vienību skaits nepārsniedz 10 000;

2.10. dabiskais radioaktīvais materiāls, kura īpatnējā radioaktivitāte pārsniedz šo noteikumu 1. pielikumā norādītos lielumus, ja šis materiāls nav īpaši apstrādāts, lai palielinātu tā īpatnējo radioaktivitāti, un, veicot darbības ar šo materiālu, vienas personas saņemtā kopējā jonizējošā starojuma doza nepārsniedz 1 mSv gadā;

2.11. radionuklīdu maisījums, ja tā katra radionuklīda daļas vai kopējā vai īpatnējā radioaktivitātes summa kopējā daudzumā, kas dalīts ar šo noteikumu 1. pielikumā norādīto lielumu attiecīgajam radionuklīdam, ir mazāka vai vienāda ar 1.

3. Licence vai reģistrēšana nav nepieciešama šādām darbībām ar radioaktīvo vielu nesaturoša jonizējošā starojuma avotiem:

3.1. iegādei;

3.2. transportēšanai vai pārvietošanai;

3.3. ievēšanai no Eiropas Savienības dalībvalsts;

3.4. izvešanai uz Eiropas Savienības dalībvalsti;

3.5. tranzītam no vienas Eiropas Savienības dalībvalsts uz citu Eiropas Savienības dalībvalsti.

4. Ja saskaņā ar šo noteikumu 1. pielikumu radionuklīda (mātes nuklīda) sabrukšanas procesā rodas citi radionuklīdi (meitas nuklīdi), kas ir minēti šo noteikumu 2. pielikumā, šo noteikumu 1. pielikumā norādītās radioaktivitātes vērtības attiecas ne tikai uz mātes nuklīdu, bet arī uz attiecīgajiem meitas nuklīdiem. Šajā gadījumā, lai noteiktu, vai darbībām ar jonizējošā starojuma avotiem ir nepieciešama licence vai reģistrēšana, izmanto mātes nuklīdam noteikto vērtību.

5. Reģistrēšana ir nepieciešama šādām darbībām:

5.1. radioaktīvās vielas nesaturošo jonizējošā starojuma avotu glabāšana, tirdzniecība, eksports un imports, ievēšana īslaicīgai demonstrācijai, kalibrēšanai, testēšanai vai citos līdzīgos nolūkos bez paredzētas lietošanas darbības, tranzīts, ja vismaz viena no valstīm, uz kuru ved vai no kuras izved jonizējošā starojuma avotu, nav Eiropas Savienības dalībvalsts, kā arī savā darbībā izmantota jonizējošā starojuma avota demontāža un likvidēšana;

5.2. darbības ar jonizējošā starojuma avotiem zobārstniecībā;

5.3. radioaktīvās vielas nesaturošu jonizējošā starojuma avotu – osteodensitometrijas un mamogrāfijas iekārtu – lietošana medicīniskajā apstarošanā;

5.4. radioaktīvās vielas nesaturošo jonizējošā starojuma avotu lietošana nemedicīniskajā apstarošanā, ja darbības tiek veiktas noteiktā telpā atbilstoši telpas plānam (montāžas plānam);

5.5. darbības ar radioaktīvajām vielām, ja to kopējā radioaktivitāte ne vairāk kā 10^3 (ieskaitot) reizes pārsniedz limitus, kuri noteikti šo noteikumu 1. pielikumā;

5.6. citas darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kas neatbilst likumā "Par radiācijas drošību un kodoldrošību" noteiktajām darbībām, kurām ir nepieciešama licencēšana, un šo noteikumu 2. un 3. punktam.

III. Kritēriji darbību ar jonizējošā starojuma avotiem uzsākšanai un kvalifikācijas prasības darbu vadītājiem un darbiniekiem

6. Licenci darbībām, kas saistītas ar valsts nozīmes jonizējošā starojuma objekta izveidošanu vai lietošanu, vai būtisku pārmaiņu veikšanu, var pieprasīt Latvijas Republikas tiešās pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona un Latvijas Republikā vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī reģistrēta komercsabiedrība.

7. Par kodoliekārtas operatoru var būt tikai Latvijas Republikas tiešās pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona un Latvijas Republikā vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī reģistrēta komercsabiedrība.

8. Licenci radioaktīvo atkritumu glabāšanai līdz to apglabāšanai, ja plānotais glabāšanas laiks ir ilgāks par gadu, kā arī radioaktīvo atkritumu apglabāšanai var pieprasīt Latvijas Republikas tiešās pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona un Latvijas Republikā vai citā Eiropas Savienības dalībvalstī reģistrēta komercsabiedrība.

9. Ārpus Eiropas Savienības dalībvalstīm reģistrēta juridiskā persona var pieprasīt licenci vai reģistrēšanu, ja tā ir reģistrēta Latvijas Republikā, izņemot šo noteikumu 8. punktā minētos gadījumus.

10. Ārpus Eiropas Savienības dalībvalstīm reģistrēta juridiskā persona, fiziskā persona, kura nav Eiropas Savienības dalībvalsts pilsona vai valstspiederīgā, vai starptautiska organizācija var pieprasīt:

10.1. licenci vai reģistrāciju jonizējošā starojuma avota īslaicīgai ievēšanai demonstrācijas, kalibrēšanas, testēšanas vai citos līdzīgos nolūkos, ja jonizējošā starojuma avota atrašanās laiks Latvijā nepārsniedz 30 dienas un šādas licences iesnieguma iesniedzējam ir licence vai atļauja, vai reģistrācija darbību veikšanai ar ievedamo jonizējošā starojuma avotu attiecīgajā ārvalstī;

10.2. licenci vai reģistrāciju katram atsevišķam jonizējošā starojuma avotu tranzīta pārvadājumam.

11. Lai saņemtu licenci vai reģistrētu darbību, licences vai reģistrācijas iesnieguma iesniedzējs (turpmāk – iesniedzējs):

11.1. nodrošina jonizējošā starojuma avota drošu ekspluatāciju un glabāšanu, kā arī izpilda ražotāja ekspluatācijas dokumentos norādītās tehniskās prasības;

11.2. samazina ar jonizējošā starojuma avota uzbūvi un lietošanu saistītos riskus darbinieka vai citas personas veselībai un dzīvībai, ņemot vērā iespējamo jonizējošā starojuma ietekmi, elektriskās strāvas triecienu un mehānisko bīstamību;

11.3. sagatavo paredzamo darbu specifikai atbilstošus mērīšanas līdzekļus;

11.4. nodrošina gatavību radiācijas avārijām un to seku novēršanai;

11.5. nodrošina darbinieku kvalifikācijas atbilstību veicamajiem pienākumiem;

11.6. nodrošina radiācijas drošības un kodoldrošības kvalitātes nodrošināšanas programmu izstrādi;

11.7. saskaņo ar attiecīgajā jomā sertificētu radiācijas drošības, kodoldrošības vai medicīnas fizikas ekspertu jonizējošā starojuma avota izvietojuma montāžas plānu un nodrošina apraksta izstrādi aizsardzības pret jonizējošo starojumu nodrošinājumam, kā arī saņem attiecīgajā jomā sertificēta radiācijas drošības, kodoldrošības vai medicīnas fizikas eksperta atzinumu par to, ka telpas, ēkas vai teritorijas ekspluatācijas apstākļi atbilst ražotāja nosacījumiem, lai veiktu darbības ar jonizējošā starojuma avotu, un plānotās darbības ar jonizējošā starojuma avotu nerada tiešus draudus darbiniekiem, iedzīvotājiem un videi;

11.8. sagatavo fiziskās aizsardzības prasībām atbilstošu jonizējošā starojuma avota glabātavu;

11.9. izstrādā jonizējošā starojuma avota izmantošanai atbilstošu vides monitoringa programmu;

11.10. izstrādā radioaktīvo atkritumu apsaimniekošanas plānu.

12. Darbu vadītājam, kas veic ar medicīnisku apstarošanu saistītas darbības, kvalifikācija atbilst šādiem kritērijiem:

12.1. radiodiagnostikā iegūta viena no šādām kvalifikācijām:

12.1.1. iegūts ārsta radiologa sertifikāts radiodiagnostikā, ārsta radiologa sertifikāts radioterapijā vai medicīnas fiziķa izglītība un vismaz divu gadu darba pieredze ar jonizējošā starojuma avotiem radiodiagnostikā, ieskaitot arī

to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja radiodiagnostikā izmanto radionuklīdus, nepieciešama vismaz divu gadu pieredze darbā ar radioaktīvajām vielām medicīnā;

12.1.2. iegūts radiogrāfera sertifikāts un vismaz piecu gadu darba pieredze ar jonizējošā starojuma avotiem radiodiagnostikā, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja radiodiagnostikā izmanto radionuklīdus, nepieciešama vismaz triju gadu pieredze darbā ar radioaktīvajām vielām medicīnā;

12.2. radioterapijā – iegūts ārsta radiologa sertifikāts radioterapijā vai medicīnas fiziķa izglītība un vismaz triju gadu darba pieredze ar jonizējošā starojuma avotiem radioterapijā, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja radioterapijā izmanto radionuklīdus, nepieciešama vismaz triju gadu pieredze darbā ar radioaktīvajām vielām medicīnā;

12.3. zobārstniecībā – iegūts sertifikāts zobārsta specialitātē vai ārsta radiologa sertifikāts, vai medicīnas fiziķa vai radiogrāfera izglītība un vismaz viena gada pieredze darbā ar jonizējošā starojuma avotiem radiodiagnostikā, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības vai radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos. Ja zobārstniecības praksē tiek veikta arī koniska staru kūļa datortomogrāfija, zobārstam nepieciešama papildu izglītība šādu izmeklējumu veikšanai.

13. Darbu vadītājam, kas veic ar medicīnisku apstarošanu nesaistītas darbības, kvalifikācija atbilst visiem šiem kritērijiem:

13.1. iegūta augstākā izglītība;

13.2. apgūta izglītības iestādes izstrādāta kursu programma radiācijas drošības un kodoldrošības jomā vai apgūta programma medicīnas fizikas jomā. Papildu apmācība radiācijas drošības un kodoldrošības jomā nav nepieciešama, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kuru radītā kopējā jonizējošā starojuma dozas jauda tiešā starojuma kūlī viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir vienāda ar 0,1 Sv/h vai mazāka, un darbu vadītājs augstākās izglītības programmā apguvis kādu no šiem mācību priekšmetiem – radiācijas ķīmija, radioķīmija, radiobioloģija, kodolfizika, radiācijas fizika vai ar kodolreaktoru, kodoldegvielas pārstrādes cikla vai radioaktīvo atkritumu pārstrādes objektu projektēšanu un ekspluatāciju saistītas mācību programmas;

13.3. iegūta pieredze darbā ar jonizējošā starojuma avotiem, ieskaitot arī to laiku, kad iegūta izglītība radiācijas drošības un kodoldrošības jautājumos:

13.3.1. vismaz viena gada pieredze, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kuru radītā kopējā jonizējošā starojuma dozas jauda viena metra attālumā no jonizējošā starojuma avota ir vienāda ar 0,1 Sv/h vai mazāka;

13.3.2. vismaz triju gadu pieredze, ja veic darbības ar jonizējošā starojuma avotiem, kuri nav minēti šo noteikumu 13.3.1. apakšpunktā.

14. Darbu vadītājam, kas veic ar apstarošanu veterinārmedicīniskajā praksē saistītas darbības, nepieciešama augstākā veterinārmedicīniskā izglītība un veterinārmedicīniskās prakses sertifikāts.

15. Ja iesniedzējs izmanto tikai tādu jonizējošā starojuma avotu, kura apkalpošana neparedz tiešu darbinieku klātbūtni un jonizējošā starojuma dozas jauda viena metra attālumā ir mazāka par 1 μ Sv stundā, darbu vadītāja kvalifikācija atbilst vismaz šādiem minimālajiem kritērijiem:

15.1. iegūta vispārējā vidējā vai profesionālā vidējā izglītība;